

Онлайн-журнал «Українське слово у вимірах сьогодення»

Тематичний випуск, присвячений 210 річниці від дня народження Тараса Григоровича Шевченка (березень, 2024 рік)

*«Дивимось на Шевченка по-новому...»
(цікаві та невідомі факти із життя поета).*

*«Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті – невмирущу славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори»
(Іван Франко, «Присвята»).*

9 березня 2024 року відзначається ювілейна дата – 210 річниця від дня народження видатного художника, поета, пророка українського народу й символу української нації – Тараса Григоровича Шевченка.

Усього лише сорок сім років життя. Двадцять чотири – у кріпацтві, десять – під муштрою й шпіцрутенами, а залишок – під пильним оком наглядачів. «Доля не шкодувала йому страждань, але й не пожаліла втіх, що били із здорового джерела життя.

Доля переслідувала його в житті скільки могла, та вона не зуміла перетворити золота його душі в іржу, ані його любові до людей в ненависть і погорду, а віри в Бога в зневіру і песимізм»(І.Франко).

Плин часу не віддаляє нас від Кобзаря, а, навпаки, наближає до нього. Для кожного українця Тарас Шевченко означає так багато, що виникає враження, ніби ми все про нього знаємо і він завжди з нами. Та це лише враження. Він невичерпний і нескінченний. Не тому, що він кращий від інших, - у ньому наша історія, реальність і найпотаємніші мрії.

Україна – це Шевченко, Шевченко – це Україна.

«Немає на землі поета, який би так самозречено рвав свою душу не лише тоді, коли сповідувався в любові до своєї України, а й тоді, коли просто вимовляв ім'я її»

(В.Смолій).

Шевченкова поезія давно стала найважливішим і нетлінним складником духовного єства українського народу. Шевченко – це не тільки те, що вивчають, а й те, чим живуть, у чому черпають сили і надії.

* Шевченків Кобзар...Це Біблія українського народу, якій судилося бути безсмертною, бо сам народ визнав її своєю книгою. Народ, який має такого поета, як Шевченко, і таку вічну книгу, як «Кобзар» – безсмертний! «Кобзар» завжди сучасний: сьогодні він є настільною книгою багатьох українців, обов'язково є у приватних бібліотеках; його дарують найріднішим і поважним

людям як дорогий, цінний подарунок. Більшість вважають його святинєю. Уперше цю збірку видали в 1840 році в Петербурзі. До неї ввійшло 8 творів: «Думи мої, думи мої», «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка», «До Основ'яненка», «Тарасова ніч». «Свого часу маленька книжечка «Кобзар» відіграла велику роль в історії. Здавалося б, що вона могла додати? Але у свідомості українства вона зробила переворот»(Є. Сверстюк).

Успіх «Кобзаря» був величезним. Жодна з попередніх українських книжок не набула такого поширення. «Ся маленька книжечка, - зазначав Іван Франко, - відразу відкрила немов новий світ поезії, вибухла немов джерело чистої, холодної води, заясніла невідомою досі в українському письменстві ясністю, простотою і поетичною грацією вислову». Від часу виходу збірки й самого Шевченка почали називати Кобзарем, навіть він сам пізніше писав про себе як «безталанного старого кобзаря». Деякі з повістей Шевченко підписував Кобзар Дармограй.

За життя Шевченка його твори під назвою «Кобзар» виходили ще в 1844 та 1860 роках. Коли поет після заслання готував до друку збірку своїх творів, він мав намір видати їх під назвою «Поезії», але цензура дозволила видати їх тільки під назвою «Кобзар». Останнє прижеттєве видання містило лише 17 творів, а тепер їх у «Кобзарі» 228.

Український майстер Микола Сядристий створив найменшу у світі книжечку «Кобзар», розміром трохи більше половини квадратного міліметра. Це майже у 19 разів менше від найменшої японської книги. Сторінки настільки тонкі, що перегортати їх можна лише кінчиком загостреного волоска. Зшити книгу павутинкою, а обкладинка зроблена з пелюстки безсмертника.

Цікавим є те, що одесит Амвросій Ждаха - ілюстратор «Кобзаря». Не виключено, що А.Ждаха цікавився творчим доробком великого українського поета під впливом розповідей Віктора Ковальова, який особисто був знайомий з Шевченком. Як свідчать джерела, сам Амвросій Андрійович побував на батьківщині Шевченка, і невдовзі потому почав працювати над ілюструванням «Кобзаря». Окрім того, він є автором видавничого знака з портретом Шевченка одеського українського видавництва «Дніпро» (приблизно 1909 – 1918). А ще брав участь у конкурсі проєктів пам'ятника Шевченкові в Києві. Зберігся ще один рукописний документ, що стосується Шевченкіани Амвросія Ждахи. Це восьмисторінковий саморобний зошит з планом роботи з ілюстрування «Кобзаря». Він має назву, що каліграфічно виписана пером і чорним чорнилом рукою самого А.Ждахи, - «Рисунки к Кобзарю». Цей план включає перелік творів Т.Шевченка, які художник планував проілюструвати. Це 47 віршів і поем та малюнки до п'єси «Назар Стодоля».

У плани А.Ждахи входило створити 25 великих ілюстрацій до таких творів: поема «Катерина», «Гайдамаки», «Невольник», «Наймичка», «Неофіти», «Тарасова ніч», «Гамалія», «Утоплена», «Причинна», «Чернець», «Марина», «Між скалами неначе злодій», «У тієї Катерини хата на помості», «Титарівна»,

«Назар Стодоля». А Ждаха планував одночасно видати і «Кобзар» Т.Шевченка у власному оформленні, і альбом власних ілюстрацій до творів великого українського поета. Про це свідчить і вказівка відомого шевченкознавця Володимира Яцюка: макет-альбом наскрізно проілюстрованого А.Ждахою «Кобзаря» було вперше демонстровано на виставці «150 років друку та ілюстрування слова Тараса Шевченка» в Києві в Національному музеї Тараса Шевченка 1990 року. Зараз цей макет-альбом зберігається в одному з державних сховищ у Києві.

* У Т.Г.Шевченка було широке коло смаків: дуже любив Гайдна, Моцарта, Бетховена, постійно до них звертався. Обождював Шопена, Мендельсона. Дуже добре знав тогочасних віртуозів: Паганіні, Серве, В'єтана, у його творах згадано десятки прізвищ. Усе це свідчить про те, що Шевченко – інтелігент надзвичайно високого художнього смаку.

* Взагалі Тарас Григорович був милим і щирим, життєрадісним чоловіком. Він любив добре товариство, увагу жінок і прихильність читачів, як належне сприймав запрошення в численні маєтки української шляхти. Діти викликали в нього радісний захват, а до сиріт він зі зрозумілих причин мав значний сентимент – часто розчулювався і плакав. Словом, це була вельми лагідна людина, й частина віршів у нього саме такі – проникливі та сентиментальні.

* За словами І.Франка «Він був самоуком...». Але це далеко не так. Ще кріпаком Шевченко відвідував рисувальні класи при товаристві заохочування художників у Петербурзі, а від 1838 року там-таки навчався в Академії мистецтв, де в березні 1845р. здобув звання некласного художника, а в листопаді 1860р., після виконання відповідної програми, призначеної Академією, йому присвоїли звання академіка з гравірування. Крім спеціальних дисциплін, в Академії вивчали й загальноосвітні курси. Мало хто з українських літераторів і митців того часу міг похвалитися академічною мистецькою освітою.

* За словами поета Н.Федорака «...нині ми живемо в часи моди, коли шоу-бізнес заступив собою будь-які вияви культури, і вони тільки з-за нього визирають. А щоб зацікавити молодь Кобзарем, треба клин клином вибивати. Подивіться, хто такий тарас Шевченко з погляду розкрутки: це надзвичайно успішна людина. Він сам себе зробив! Піднявся з суспільного дна до академіка гравюри, до певного ідола, ікони. Наш Кобзар - це дуже складна й цікава особистість. Це і злидні, і дорогі фраки та метелики в салонах Петербурга. Картина голлівудського рівня зробила б на сучасне покоління сильний вплив».

Що ще цікавого дізнаємося про Т.Г.Шевченка?

- Перша біографія Т.Шевченка була написана в 1885 році й надрукована в журналі «Київська старина»;
- Покладання квітів до пам'ятника Т.Шевченкові в Києві та до його могили 22 травня, у день його перепоховання в Україні,

започаткувала відома художниця-дисидентка Алла Горська. Для шістдесятників це було особистісним виявом шани й любові, за яку багато хто заплатив своєю свободою.

- 1845 року написано вірш, який спочатку не мав заголовка, а в 1859 році його було надруковано в Лейпцизі під назвою «Думка» і тільки в 1867 року вміщено в «Кобзарі» під назвою «Заповіт».
- Перший вірш Шевченка, написаний під час перебування в Україні в період «трьох літ», називається «Розрита могила».
- Саме за офорт «Вірсавія» Шевченкові було присвоєно звання академіка гравюри.
- Такого полум'яного материнства, такого апофеозу жіночого кохання і жіночої муки не знайти, мабуть, у жодного з поетів світу. Нещасливий в особистому житті, Т.Шевченко найвищу і найчистішу красу світу бачив у жінці, в матері» (М.Рильський).
- Твір Шевченка, авторський заголовок якого містить 17 слів, - це «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє».
- Поезію Тараса Шевченка перекладено понад сто мовами світу.

«Шевченко – явище унікальне. Його немає з ким порівняти у письменстві інших народів. Не тому, що він кращий. Йдеться про його особливий генотип культури країни, яка ніколи не мала своєї державності...»

(М.Рудницький).

Література

1. Семків Ростислав. Пригоди української літератури. Київ, 2023.
2. Петро Кононенко. Свою Україну любіть. Київ, 1996.
3. Відкрий для себе Україну. Київ, 2018.
4. Журнали «Українська мова та література», «Дивослово»